

Ooievaar, succesvol of toch niet?

Foto: Frank Tensloppen

In het kader van een stage vanuit Hogeschool Larenstein heeft Anne Voorbergen op verzoek van Vogelbescherming Nederland een opdracht uitgevoerd bij SOVON. Het ging erom de mogelijkheden te onderzoeken voor verbetering van het voedselbiotoop van de Ooievaar in het agrarisch gebied van (het Nederlandse deel van) de Gelderse Poort. De broedparen brengen hier weinig jongen groot, wat lijkt samen te hangen met voedselgebrek in de intensief gebruikte graslanden. Tijdens de stage is uitgezocht welke middelen kunnen worden ingezet om verbetering van voedselbiotoop te financieren.

schillende Duitse deelstaten worden grote jaarlijkse fluctuaties in broedsucces vastgesteld (0,6-2,3 jong per paar). Slechte jaren worden afgewisseld met goede, waarin het broedsucces tot boven 2 jongen per paar kan toenemen. Dat dergelijke topjaren in ons land al lang niet meer voorgekomen, ligt misschien aan het verdwijnen van veldmuizenplagen in de intensief beheerde weidegebieden.

Resultaten broedsels Gelderse Poort

In de Gelderse Poort broeden vier paar Ooievaars. Twee ervan zitten op Nederlands (natuurgebied de Groenlanden en Pannerden) en twee op Duits grondgebied (Zyfflich en Keeken). Het broedsucces is, evenals in de rest van Nederland, aan de lage kant (tabel 1). In de periode 1996-2003 zijn er van de minimaal 28 uitgekomen jongen in 12 nesten uiteindelijk 16 uitgevlogen (1,3 per succesvol broedpaar). Het lage broedsucces van Ooievaars in de Gelderse Poort (en de rest van Nederland) wordt niet veroorzaakt door voedselproblemen in de eerste jongenfase, want regenwormen zijn er genoeg in de zwaar bemeste graslanden. Het probleem ontstaat pas wanneer de voedselkeus verschuift naar grotere prooidieren als muizen, mollen en kikkers, die er in onvoldoende mate zijn. Dergelijke prooien komen voor in de wat ruigere, matig bemeste en extensief gebruikte graslanden die tegenwoordig juist zo schaars zijn.

Verbetering voedselbiotoop

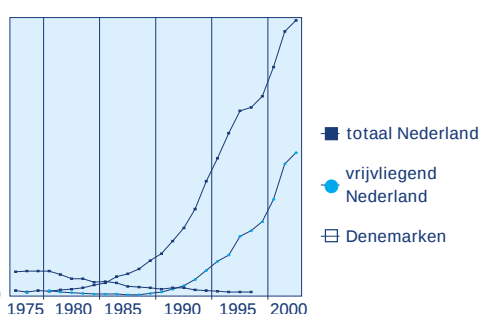
Om verbetering van voedselbiotoop te realiseren is uitgezocht welke subsidie-mogelijkheden er voor agrariërs bestaan indien ze op hun terrein beheers- en/of inrichtingsmaatregelen uitvoeren. Binnen het Programma Beheer zijn allerlei pakketten beschikbaar waarvan de maatregelen naar verwachting positief zullen uitpakken voor het voedselaanbod van Ooievaars. Daarbij zou de afstand tussen nest en voedselgebied liefst niet meer dan 2 km moeten bedragen. Het mag duidelijk zijn dat niet alleen de Ooievaar zal profiteren van verbetering van zijn voedselbiotoop, maar ook andere diersoorten. Het is de bedoeling dat zowel prooien van de Ooievaar zullen toenemen (o.a. veldmuizen, amfibieën, grotere insecten) als allerlei andere vogelsoorten waaronder sommige weidevogels.

Voedsel Ooievaar

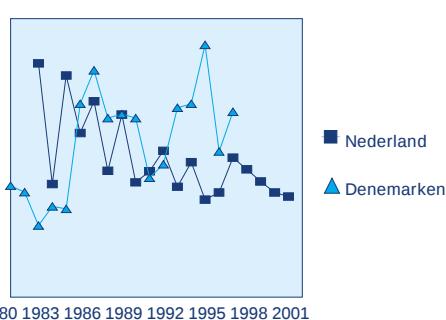
De Ooievaar leeft van dierlijk voedsel en heeft een brede voedselkeuze, afhankelijk van aanbod, plaats en seizoen. Er bestaat een duidelijke voorkeur voor grotere prooien. Bij het massaal voorkomen van een bepaalde prooi kunnen de Ooievaars zich hier voor kortere of langere tijd volledig op specialiseren. Veldmuizen, mollen, grote bodembewonende kevers (waaronder 60% loopkevers) en regenwormen vormen de belangrijkste prooien. Het aantal veldmuizen, zo blijkt uit onderzoek, bepaalt in belangrijke mate het broedsucces. De voedselkeus van de nestjongen verschuift echter. Aanvankelijke eten ze klein, glibberig, makkelijk te verteren voedsel als (vooral) regenwormen, kikkervisjes en insectenlarven. Vanaf de derde levensweek wordt groter voedsel belangrijk en vanaf de vijfde gaan ze over op nog grotere gewervelde prooien als veldmuis en mol (o.a. nodig voor de skeletopbouw).

Nederlandse populatie

De populatie Ooievaars in Nederland is na de instorting in de jaren zestig en zeventig aan een stevig herstel bezig. Het uitzetten van projectooievaars heeft de populatie daarbij een flinke duw in de goede richting gegeven (figuur 1). Inmiddels broeden er zo'n 400 paren in ons land, waarvan ongeveer de helft vrijvliegend is. Het broedsucces lijkt in de loop der jaren te zijn afgenomen (figuur 2). Nadat er in de eerste helft van de jaren tachtig gemiddeld 2-3 jongen per broedpaar uitvlogen, is dit inmiddels gedaald tot rond 1,5. In vergelijking met elders is dit aan de lage kant. In Denemarken bijvoorbeeld schommelt het broedsucces al sinds de jaren vijftig rond de 2,0 jongen per broedpaar. Desondanks is hier sprake van een afnemende populatie. In ver-

Figuur 1. Aantalverloop Ooievaar in Nederland en Denemarken, 1975-2000 (aangevuld naar Schulz H.(ed.) 1999, *White Storks on the up*).

Figuur 2. Broedsucces vrijvliegende Ooievaars in Nederland en Denemarken, 1975-2000 (aangevuld naar Schultz, H.(ed.) 1999, *White Storks on the up*).

Jaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	totaal
	U/V	U/V	U/V	U/V	U/V	U/V	U/V	U/V	U/V
Zyfflich	4/3	4/0	3/1	2/2	0/0	1/1	0/0	0/0	14/7
Groenlanden	-/-	-/-	-/-	2/1	?/0	2/2	2/0	3/2	9/5
Pannerden	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	0/0	3/2	3/2
Keeken	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	1/1	1/1	2/2
	U = Uitgekomen				V = Vliegvlug				

Anne Voorbergen & Berend Voslamber